

RIHLA

KULTAMUSEON TIEDOTUSLEHTI 1/2018

RIHLAN AINEISTO ON VAPAATA KOPIOITAVAKSI
MAINITSEMALLA ALKUPERÄ.

RIHLA

ISSN 0780-7988

Kultamuseon tiedotuslehti

Vastaava toimittaja:

Hanna Mattila

Kultamuseo, 99695 Tankavaara

Puh 016-626 171

<http://www.kultamuseo.fi>

info@kultamuseo.fi

Painopaikka: Erweko Oy

Ilmoitushinnat: Takasivu 168 EUR

Muut sivut 1/1 84 EUR, 1/2 50 EUR, 1/3 34 EUR

Rihlan kuvat Kultamuseo, ellei toisin mainita.

Kansikuva: Näiltä main, Ivalojoen

Nulkkamukasta, löysi Lihrin retkikunta kullan
merkit 150 vuotta sitten syyskuussa.

Kultamuseon aukioloajat:

1.6.–30.9. avoinna joka päivä klo 10–18

1.10.–31.5. avoinna ma–pe klo 10–16

Pääsyliput:

Aikuiset 12 EUR/hlö

Eläkeläiset ja opiskelijat 10 EUR/hlö

Lapset 7–16 v 6 EUR/hlö

Lapset 0–6v ilmaiseksi

Perhelippu (2 aik + 2 lasta) 27 EUR

Ryhvät (yli 10 hlö) 10 EUR/hlö

SISÄLLYSLUETTELO

Museonjohtajan kuulumisia	3
Asiamiehen aatoksia	4
Ajankohtaisia kuulumisia	6
Museon kesäkauden aukioloaika muuttuu	6
Lemmenjoen kultareitin avajaiset kesäkuun lopussa ...	7
Kultamuseo mukana uudessa Sompion matkailualueessa	8
Kullanhuuhdonnan SM-kisojen yhteydessä lasten- ja nuortenilta kultamuseolla	8
Kultamuseon nettisivut uudistuivat kevään aikana	9
Kolmevuotiaalla Museokortilla menee lujaa	9
Lapin kultahistoriaa 150 vuotta, Tankavaaran kultaöydöstä 85 vuotta	10
Lapin Kultra -sarjan haaste vuodelle 2018.....	10
Kultasymposiumin teemana Lapin kullan 150-vuotinen taival	11
Talkoot	12
Syystalkoot järjestetään lokakuun alussa	12
Kesänalun talkoot	13
Maaliskuisetkevättalkoot sujuivat lumisissa merkeissä.....	14
Lemmenjoen Morgamojan Kultalassa talkoot kesäkuun alkupuolella.....	14
Hankekuulumisia	15
Kivet ja mineraalit Ylä-Lapin historiassa-projekti	15
Lemmenjoen kultareitti-hanke päättyy avajaisiin kesäkuun lopulla.....	16
Kullanhuuhdonnan SM-kisat Lapin Kullankaivajain Liiton siipien alla	18
MM-kisat Slovakiassa elokuun alussa	19
Dokumenttien kertomaa kultaryntäyksen alkua ajoilta	20
Tankavaaraa 80, 40 ja 10 vuotta sitten	22

MUSEONJOHTAJAN KUULUMISIA

Kesä tuo kulkijat Tankavaaraan. On hauskaa nähdä, kuinka kulta saa vierailijat innostumaan kerta toisensa jälkeen: Onko sitä vielä täällä? Mistä sitä löytää? Paljonko niitä kullankaivajia on? Iloinen vipinä museon infotiskillä saa toivon heräämään museonjohtajankin mielessä. Ehkä tästä kesästä tuleekin parempi kuin viime kesästä. Ehkä nyt markkinointiviestimme on mennyt perille. Ehkä.

Matkailu on vaikea taiteenlaji ja Kultamuseo – vaikka museo onkin – kilpailee muiden matkailukohteiden kanssa Lappiin saapuvien asiakkaiden huomiosta. Merkittävä osa museon työstä käytetään markkinointiin ja valitettavasti muun tekemisen kustannuksella. Helpotusta tähän ongelmaan on onneksi tuonut Pohjois-Sodankylän Matkailuyhdistys ry, jonka kautta meillä on suurempi joukkovoima saada äänemme kuuluville. Toivon sen tuovan positiivista viestiä maailmalle Tankavaarasta

ja koko Pohjois-Sodankylän alueesta. Täällä on elävä erämaa, syrjässä isoista matkailukeskuksista, ihmisen kokoinen ja luonnonläheinen Sompio. Juuri tässä kannattaa vähän pysähtyä ja hengähtää.

Niistä museaalisisista töistä puheenollen, Härkäselän rakennus aiheuttaa meille yhä uutta päänvaivaa. Juuri kun uuden näyttelyn suunnittelutyöt oli saatu loppusuoralle ja rakennustyöt sisätiloissa jo aloitettu, alkoi vanhan kulttuurihistoriallisen hirsirakennuksen katto vuotaa. Sisätilojen rakennustyöt on nyt seisautettu ja parhaillaan mietimme, mistä saisimme rahat kattoremonttiin. Vanhojen rakennusten korjaaminen on melkoista palapeliä ja välillä paloja näyttää menevän hukkaankin. Kaikesta huolimatta museon henkilökunnalle rakennuksen pelastaminen on kaikkein tärkein asia. Sen uuden näyttelyn ehtii avata sitten vähän myöhemminkin. Onneksi meillä on museon sisällä tilaa pienimuo-

Perun osaston hienot, alueen varhaiseen kultahistoriaan perustuvat taidejäljennökset löytänevät jatkossakin ansaitun paikkansa Golden World-näyttelyrakennuksessa.

toisemalle kivi- ja mineraalinäyttelylle, joten aivan yleisöltä piiloon tämä kokoelmamme ei jää, vaikka korjausprojekti sakkaakin.

Kultamuseota kohtasi yksi onnenpotkukin, kun sille myönnettiin toukokuussa Suomen Kulttuurirahaston apuraha Golden Worldin perusnäyttelyn uudistamisen suunnitteluun. Avustus on osa Museovisioapurohoja, joita myönnettiin kahdellekymmenlehdelle ammatillisesti hoidetulle museolle Suomessa. Suomen Kulttuurirahaston määritelmien mukaan uudistustyön tavoitteina tulee olla kävijäkokemuksen parantaminen ja uudet kävijät. Keinoina voivat olla esimerkiksi esitystekniset, toiminnalliset tai teknologiset uudistukset näyttelytiloissa,

yleisötyöhön panostaminen tai tarkempi kohderyhmäajattelu.

Seuraavan vuoden aikana meillä on siis ainutlaatuinen tilaisuus suunnitella yhdessä yleisömme kanssa mitä museomme kansainvälisessä näyttelyssä pitäisi olla. Siksiä haastan myös teidät kertomaan museolle ajatuksistanne. Tehdään Kultamuseosta yhdessä ainutlaatuinen vierailukohde! Ehkäpä se matkailuviesti menisi sitten paremmin perille.

Mukavaa ja toivorikasta kesää kaikille toimivottaen,

Heli Heinäaho, museonjohtaja

ASIAMIEHEN AATOKSIA

Edellisessä Rihlassa vuoden 2017 lopulla toivottelin lukijoille ”sopivan lumista talvea”. En tiedä toteutuiko toivotukseni kaikkien mielestä onnistuneesti – itse ainakin aloin jo tuskastua hyötyliikuntaan, joka tarkoitti kymmenien kuutioiden siirteilyä kapeiltakin jalkapoluilta syrjään. Onneksi pikainen, lyhyt lämpöjakso vei mennessään lumen ja samalla pelon ennätyksellisen lumimäärän aiheuttamista vesivahingoista. Aina-kin näillä palkisilla, joilla lumen syvyys ylitti reilusti metrin rajan.

Mennyt talvi lumineen ja revontulineen nosti jälleen Lapin matkailijamääriä. Suuret odotukset kohdistuvatkin nyt etenkin kiinalaisiin, jotka erottautuivat jo viime vuonna uutena, merkittävänä ryhmänä. Jopa niin paljon, että pohjoisessa varaudutaan jo massaturismin mahdollisesti mukanaan tuomiin on-

gelmiin. Haasteita tulee varmasti asettamaan niin kulttuurierot ja jo nyt näkyvät matkailijoiden toiveet ja niiden sovittaminen ympäristöön sekä paikallisiin perinteisiin. Ilmiö on tuttu kautta maailman.

Kultamuseolla seurataan huolella ja hieman huolestuneenakin, mihin ne Lapin matkailutilastoissa näkyvät turistimassat oikein katoavat? Onhan Tankavaarassa esillä ainutlaatuinen kokonaisuus aitoa paikallista perinnettä ja Golden World-näyttelyn kautta näköala koko maailman kultahistoriaan. Kuitenkin kävijämäärä on palannut Mutterikämpän aikaan.

Jännityksellä odotan, mitä tulee tapahtumaan, kun jahkailu Urho Kekkonen kansallispuiston luontokeskuksen osalta päättynee. Vaikka olen itse ollut seuraamassa keskuksen kehitystä, nousua, uhoa ja lopulta tuhoa,

Ulkomuseoalueella sijaitseva Mutterikämpä avattiin jälleen kesäkaudeksi yleisölle.

on touhua vaikea ymmärtää. Kun puiston "pääopastuskeskusta" suunniteltiin, suorittivat suunnittelijat liikennelaskelmia, joissa todettiin Tankavaaran kävijämäärä riittäväksi myös uudelle infokeskukselle. Rakennettiin henkilökunnan asuntoja ja lisäksi kaksi ensimmäistä puistonjohtajaa asui paikkakunnalla. Sittemmin johto etääntyi etätöiden myötä ja suora yhteys puistoon ja ympäristöön muuttui.

Saariselän kasvaessa kohti kaupunkimaisuutta, otettiin ohjenuoraksi vaatimus, jonka mukaan kaikista majoituspaikoista ravintola- ja ohjelmanpalveluihin tuli päästä kävellen kymmenessä minuutissa. Samalla syntyi keskustelu, jonka mukaan Infokeskus Tankavaarassa on liian kaukana. Muistan kuinka Inarin kunnanjohtaja kysyi minulta vuosia sitten, kuinka suhtautuisin siihen, että Tankavaaran luontokeskus siirrettäisiin Saariselän keskustaan? Olin kuullut huhuja jo aiemmin ja niin-pä vastasin: "Sehän sopisi hyvin, Kultamuseo tarvitseeikin lisätiloja mineraalikoelmaa varten."

Keskustelin myöhemmin GTK:n Rovaniemen aluejohtajan kanssa ja ehdotin yhteistyötä Pohjois-Lapin Geologisen infokeskuksen perustamisesta Tankavaaran Luontokeskuksen. Hän piti ajatusta kannatettavana – vielä jälkepäinkin keskustellessamme aiheesta. Viime talvet suljettuna ollutta rakennusta on eri yhteyksissä esitetty Geoinfon lisäksi: Paulaharju-museoksi, Sompion Museoksi, Lapin sodan museoksi, Porttina Lapin Kultaisen Geoparkiini ja Pohjois-Lapin infokeskukseksi. Nyt esiintyneitten tietojen mukaan ehdolla olevat tiedot korostavat luontomatkaailua.

Seurattuani 50 vuotta tapahtumia Pohjois-Lapin kultakentillä ja luonnossa en voi kuin sanoa: "Elämme edelleen mielenkiintoisia aikoja."

J. Kuitinen.

*Kauko Launonen,
Kultamuseosäätiön asiamies*

AJANKOHTAISIA KUULUMISIA

Museon kesäkauden aukioloaika muuttuu

Parin viime kesän aikana olemme täällä Kultamuseolla panneet merkille, että osa matkailijoista on entistä enemmän illan- kuin aamunvirkkuja. Hieman sulkemisajan (17) jälkeen alueella kulkevien ja museon aukioloa kyselevien ja sinne haikailevien matkailijoiden määrä on ollut kasvussa kun taas aamun ensimmäinen tunti on etukäteis-

varauksia lukuun ottamatta hiljentymään päin. Päätimme ottaa tilanteesta vaarin ja muutimme kesäkauden aukiolon kellonaikaa.

Tästä kesästä eteenpäin Kultamuseo on **ajalla 1.6.–30.9. avoinna joka päivä klo 10–18**. Avaamme hieman myöhemmin, mutta toisaalta olemme myöhempään avoinna. Tervetuloa! ●

Kultahaminasta lähdetään Morgamojalle Lemmenjoen kultareitin avajaisen viettoon.

Lemmenjoen kultareitin avajaiset kesäkuun lopussa

Uudella Lemmenjoen kultareitillä esitellään Lemmenjoen kultahistorian ja kullan geologian pääkohdat sekä kerrotaan kullankaivun nykypäivästä ja menettelmistä alueella. Kultareitti kulkee keskeisten kulta-alueiden läpi ja sen avulla retkeilijän on turvallista tutustua kullankaivuun.

Lemmenjoen Kultareitin avajaisia vietetään **lauantaina 30. kesäkuuta**. Retki alkaa kello 14 Kultahaminasta, josta patikoidaan kullan ensimmäisen löytöpaikan kautta Morgamojan Kultalaan noin 5,5 km. Kultahaminan on mahdollisuus saapua Njurgulahdesta kello 12 lähtevällä maksuttomalla venekyydillä. Avajaisen ohjelmassa on tarinoita Lemmenjoen kullasta ja kullankaivajista, kahvittelua sekä tanssia ja laulua Morgamojan Kultalassa. Siellä ohjelma päättyy noin kello 19.30 ja paluukyyti Kultahaminasta Njurgulahteen lähtee kello 21.

Paikkoja kuljetukseen on rajoitetusti, **joten sitovat ilmoittautumiset pyydetään viimeistään torstaihin 28.6.2018** mennessä. Avajaisia ovat tervetulleita viettämään kaikki silloin alueella liikkuvat ja myös omin neuvoin paikalle saapuvat. Morgamojan Kultalassa tarjotaan nokipannukahvit, mutta muutoin avajaisiin osallistujia pyydetään varautumaan omin eväin ja retkeilyvarustein.

Lemmenjoen kultareitti-hanke on Metsähallituksen vetämä, mutta Kultamuseo samoin kuin Lapin Kullankaivajain Liitto ovat olleet yhteistyötahoina mm. sisällöntuotannossa. Lemmenjoen Kultareitin rakentamisen rahoittivat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma, Inarin kunta ja Metsähallituksen Luontopalvelut. ●

*Lähteitä: Siidan luontopalvelut,
Kultamuseon toimintakertomus 2017*

Kultamuseo mukana uudessa Sompion matkailualueessa

SOMPIO

Elävä erämaa

Pohjois-Sodankylään perustettiin vuoden alussa uusi matkailualue, joka kantaa nimeä Sompio. Alueen sloganina on Elävä erämaa – a living backwoods. Ajatus omasta matkailualueesta lähti liikkeelle Kultainen Pohjoinen-hankkeen myötä. Tällöin esiselvityksessä todettiin Pohjois-Sodankylän toimijoilla olevan kiinnostusta ja halua omaan matkailuyhdistykseen ja laajaan yhteistyöhön. Toiminnan alkuun saattamiseksi Sodankylän kunta käynnisti yksivuotisen Pohjois-Sodankylän matkailun kehittäminen-hankkeen. Hankkeen avulla toimijoille tarjottiin mm. kansainväliseen myyntiin valmentavia Visit Finland Akatemian koulutuksia sekä teetettiin alueen visuaalinen ilme, josta vastasi mainostoimisto Seven-1 Rovaniemeltä.

Sompion logon yksinkertaisen tyylikäs mustavalkoinen värimaailma pohjaa Sodankylän vaakunaan. Aluetta itseään tuodaan puolestaan esille logon keskiössä sijaitsevalla Nattastuntureiden terävähuippuisella

siluettilla. Nattastunturit liittyvät myös Sompion alueen aitouteen ja erämaisyyteen. Sompion matkailuyhdistyksen ydinaluetta on myös esimerkiksi juuri Nattastuntureistaan kuuluisa Sompion Luonnonpuisto. Sompion Lappi käsitteenä ja alueena tuli aikoinaan tutuksi kansanperinteen kerääjä Samuli Paulaharjun myötä. Alueena se ei ole tarkoin määritelty vaan kattaa laajoja erämaita Itä- ja Koillis-Lapista. Nimi Sompio itsessään puolestaan on mainittu jo ikivanhoissa Lapin kirjoissa. Lisäksi erämaistaan huolimatta alueen laidoille ja alkuun pääsee jo heti nelostieltä, jopa julkisilla kulkuneuvoilla.

VisitSompio-termi liittyy kotisivuihin ja someen, jossa tuon nimen alta löytyvät alueen palvelut ja ajankohtaiset asiat. Kotisivut siis osoitteessa www.visitsompio.fi. ●

Kullanhuuhdonnan SM-kisojen yhteydessä LASTEN JA NUORTEN ILTA KULTAMUSEOLLA

Kultamuseo jatkaa viime vuonna aloitettua lasten ja nuorten illan järjestämistä museolla kisojen aikaan. Tänä vuonna lasten ja nuorten ilta järjestetään **lauantaina 21.7.2018 alkaen klo 19** Kultamuseolla.

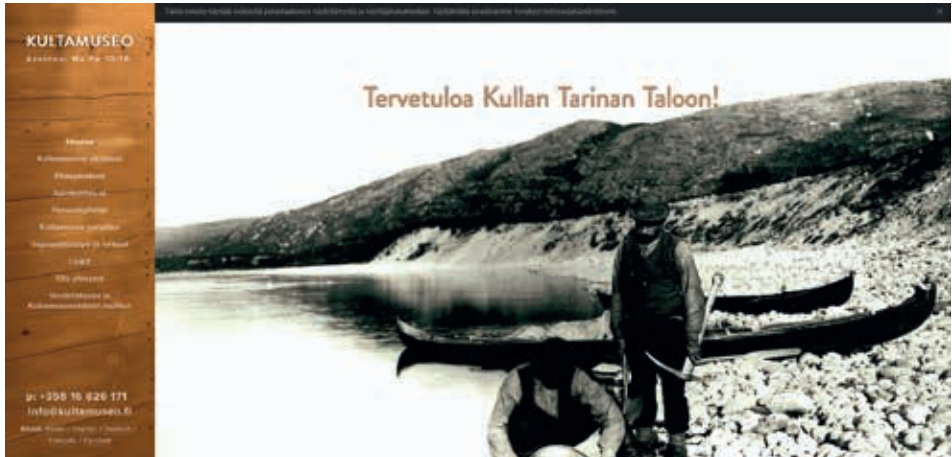
TERVETULOA MUKAAN KAIKKI LAPSET, NUORET JA LAPSENMIELISET!

Kultamuseon nettisivut uudistuivat kevään aikana

Kultamuseon kotisivujen ilmettä ja sisältöä uusittiin kuluneen kevään aikana jonkin verran. Osoite on edelleen sama vanha eli www.kultamuseo.fi. Nyt vain

sivujen ulkoasu eroaa jonkin verran aiemmas-
ta. Sivuilta löydät nyt myös entistä helpommin
museon ohjelmat ja hinnat. Käypä vilkaisemas-
sa, kommentoi tai kerro mielipiteesi! ●

Kolmevuotiaalla Museokortilla menee lujaa

Museokortti otettiin käyttöön 5.5.2015 ja jo silloin Museokortti-museoita oli vajaa parisataa. Kultamuseo on ollut Museokorttimuseo alusta lähtien. Nykyisin Museokortilla pääsee yli 270 eri museoon ympäri Suomea, aina Hangosta Inariin saakka. Käyttäjien ja käyntien määrä on kasvanut vauhdilla ja viime vuosi eli 2017

olikin Museokortille huippuvuosi: kalenterivuoden aikana kokonaisu-myynti oli 121 000 korttia ja pelkästään joulukuussa myytiin ja uusittiin yli 36 000 korttia. ●

Lapin kultahistoriaa 150 vuotta, Tankavaaran kultalöydöstä 85 vuotta

Kuluvan vuoden syyskuussa tulee kuluneeksi 150 vuotta siitä, kun Lihr retkikuntineen löysi kullan merkit Ivalojoen Nulkkamukasta. Löytö oli samalla virallinen alku Lapin kultahistorialle ja nykypäivänä eurooppalaisittain ainutlaatuiselle elävälle kullankaivuperinteelle.

Tankavaaran kultahistoria puolestaan alkoi 85 vuotta sitten saamelaisen

Aleksanteri Peltovuoman tehtyä kultalöydön unensa ohjaamana kesällä 1933. Sauva-Aslakinakin tunnettu mies oli kotoisin läheisestä Purnumukan kylästä. Löydöllehan on pitkään ollut merkittynä vuosi 1934, mutta Lauri Skantsin kirjaansa varten tekemät haastattelut ja tutkimukset paljastivat löydön tapahtuneen ainakin vuotta aiemmin. ●

Lapin Kulta-sarjan haaste vuodelle 2018

Kultamuseon väki haastaa teidät, jotka itsenne yhteistyökumppaniksemme katsotte, mukaan leikkimieliseen kilpailuun Kullanhuuhdonnan SM-kilpailujen Lapin Kulta-sarjaan **torstaina 19.7.2018 klo 13:30**.

Sarjassa Kultamuseon yhteistyökumppanit kilpailevat toisiaan ja museon joukkuetta vastaan. Toimikaa näin: kerätäkää väkenne parista kolmihenkineen joukkue, asu on vapaa mutta pakollinen ja rajana on vain mielikuvitus. Mukaan saa ottaa niin suuren kannustusporukan kuin haluaa ja sitten vain suunta kohti Tankavaaraa!

Vaskausaltaan takana on 2 m x 2 m suuruinen alue vapaasti käytettävissänne mainostamiseen ja markkinointiin. Mukaan pääsee 15 ensiksi ilmoittautunutta joukkuetta. Osallistumismaksu on 170 €, se käytetään lyhentämättömänä Kultamuseon toiminnan tukemiseen. **Ilmoittautumisen** pyydämme suorittamaan Kultamuseolle perjantaihin **13.7.2018 klo 12 mennessä puhelimitse tai sähköpostilla**. Kultamuseon joukkue toivottaa teidät sydämellisesti tervetulleiksi mukaan kisatunnelmaan!

KULTASYMPOSIUMIN TEEMANA LAPIN KULLAN 150-VUOTINEN TAIVAL

Kultasymposium järjestetään tuttuun tapaan lokakuun alun torstaina ja perjantaina, 4.–5.10.2018. Teemana tänä vuonna on, kuinkas muutenkaan, Lapin kullan 150-vuotisjuhlavuosi. Alustuksia on luvassa jälleen useasta eri näkökulmasta ja luonnollisesti yleisö saa osallistua keskusteluun.

Seminaarin luento-osuus pidetään torstaina, ja ilta jatkuu Kultamuseojuhlan

merkeissä ohjelmiseen ja ansiomerkkien myöntämiseen. Herkullista naposteltavaakin lienee luvassa. Perjantaina on puolestaan vuorossa maastopäivä, jolloin suunnataan Lapin kultahistoriaan liittyvään kohteeseen maastoon.

Tarkempi ohjelma päivittyy Kultamuseon nettisivuille loppukesään mennessä. ●

Vuoden 1870 kesäkuuksi valmistuneella Kultalan Kruunun Stationin päärakennuksella on ikää miltei yhtä paljon kuin Ivalojoen 150-vuotisella kultahistoriallaakin. Rakennuksen seinät ovat todistaneet niin kultaryntäyksen alkuhuan kymmenine virkamiehineen ja satoine kullankaivajineen kuin myöhempien vuosikymmenien hiljaisemman elon. Tätä nykyä Kultalan rakennuskokonaisuus on suojeltu kohde, jossa sauna ja päärakennus ovat alkuperäisiä kun taas leipomo, väentupa ja varastoaita on entistetty vanhojen piirrosten ja valokuvien pohjalta. Kultalaan ja sen ympäristöön voi tutustua esimerkiksi jalan retkeilyreitillä pitkin. Toinen vaihtoehto on sekin sama kuin kullankaivajilla aikoinaan: vesireittiä pitkin kulkemalla. Muistutuskun on sama: vesireitti ei ole helpoimmasta päästä!

TALKOOT

Kesäkauden loppumisen merkkeinä ovat Nurmisen kärrääminen Mutterikämpästä talviteloilleen Kultamuseon sisätiloihin sekä ulkoalueen huuhdonta-aitaiden tyhjentäminen ja siistiminen.

Syystalkoot järjestetään lokakuun alussa

Kultamuseon syystalkoot pidetään lokakuun alussa 5.–7.10.2018 välisenä aikana. Luvassa on perinteiseen tapaan ainakin ulkoalueen valmistelua ja siistimistä talvikuntoon. Mahdolliset muut tehtävät tarkentuvat alkusyksyn aikana. Talkoolaiset voivat maksutta osallistua myös samoihin aikoihin järjestettävään Kultasymposiumiin.

Lisätietoja ja ilmoittautumiset:

<https://www.kultamuseo.fi/vapaaehtoistyö-ja-talkoot/>

tai museonjohtaja Heli Heinäaho
puh. 050 4641980 tai
heli.heinaaho@kultamuseo.fi

Ja mikäli olet talkoopostituslistallamme, saat syksymmällä vielä postia aiheesta! ●

TERVETULOA SYYSTALKOISIIN!

Tavoilleen uskollisena Nurminen istua napottaa vakipaikallaan Mutterikämpässä heti kesän alusta syys-lokakuun vaihteeseen.

Kesänalun talkoot

Kesän alku oli hieman viimevuotista suosioilisempi ja suurimmasta osasta lumia oli pääsy eroon jo toukokuun loppuun mennessä. Niinpä samaan aikaan museon kesäaukioloon siirtymisen yhteydessä oli hyvä järjestää talkoot museon alueella. Siistimistä ja järjestelyä ulkoalueella olikin, sillä humahduksessa sulaneet lumet paljastivat talven aikana kertyneet risut ja oksanpätäkät, huonokuntoiset aitaosuudet jne. Samoin Nurminen karrättiin Mutterikämpään kesäteloilleen istumaan ja olemaan yleisölle näytteillä. Vesiasiat huollettiin kuntoon – nyt passaa huuhdonta-altaissa jälleen kokeilla onneaan ja Vaskaajapatsaan vaskoolista lirisee iloinen puro alapuoliseen altaaseen. ●

*Kyllä, siellä se vesi virtaa taas huuhdonta-altaissa!
Pieni falskaaminen ei alussa häitää mitään.*

Maaliskuiset kevättalkoot sujuivat lumisissa merkeissä

Museon kevättalkoot järjestettiin jo muutaman vuoden perinteen mukaan pääsiäisen tienoilla. Ulkopainotteiseksi menivät työt suurlta osin, sillä talven lumikuormaa piti alkaa helpottamaan eri ulkoalueen rakennelmien ja rakennusten katoilta ympäri ulkomuseoaluetta. Esimerkiksi kesäkahvilarakennus ja ulkojuhondonta-altaat olivat keränneet päälleen komeat lumikeot. ●

Huuhdonta-altaiden lumihuput saivat kyytiä poutaisessa kevättalven säässä.

Lemmenjoen Morgamojan Kultalassa talkoot kesäkuun alkupuolella

Tämän lehden viimeisten juttujen kirjoittamisen aikoihin on osa Kultamuseon työntekijöistä sekä vapaaehtoiset Lemmenjoen Morgamojalla talkoissa. Kultamuseon ja Metsähallituksen yhteistyönä järjestetään Morgamojan Kultalan ympäristössä vielä yksi talkooleiri liittyen Lemmenjoen kultareitti-hankkeeseen. Teemana on edellisvuotiseen tapaan ympäristönhoitotyöt eli arkisemmin ilmaistuna ylimääräisen risukon ja puuston raivaus. ●

Lemmenjoella elokuinen (2017) keli oli märkä, samoin maa. Mutta kun tarpeeksi hyvä hiillos oli jäljellä, saatiin oksanpätkiä ja latvuksia varten varatulla polttopaikalla nuotio liekkeihin. Etuvasemmalla näkyy pieni osa käyttökelpoisempien runkojen yhdestä pinosta.

HANKEKUULUMISIA

Kivet ja mineraalit Ylä-Lapin historiassa-projekti

Ylä-Lapin kivet ja mineraalit-hankeelle saatiin jatkoaikaa vuoden 2017 loppuun kulttuurihistoriallisesti arvokkaan Härkäselän Kultalan rakennuksen korjaustöiden ollessa arvioitua suuremmat. Projektissa on inventoitu ja uudelleen järjestetty museon kivi- ja mineraalikokoelma. Kokoelmalle rakennettiin säilytyspaikka Golden World-rakennuksen varastoon ja samaisessa rakennuksessa on myös väliaikainen kivi- ja mineraalinäyttely Härkäselän rakennuksen ollessa näyttelyrakennuksen ja rakennuskorjauksen alla.

Hankkeeseen liittyen järjestettiin koululaisille kivityöpäjoja, pilottina toimi toukuussa 2016 Vuotson koulu. Lisäksi työpajat järjestettiin myös huhtikuussa 2017 Torvisen koululla ja marraskuussa 2017 Järvikylien koululla. Kaikissa työpajoissa oli Kultamuseon edustajan lisäksi mukana GTK:n asiantuntija. Kivityöpajassa on ensin esitelmäosuus Lapin alueen kullasta sekä kivistä ja mineraaleista. Teorian jälkeen koululaiset pääsivät kokeilemaan, katsomaan ja tunnistamaan erilaisia kiviä ja mineraaleja mm. raaputustestien avulla. Työpajaa pidettäessä huomioidaan kohderyhmän ikä – asioista kerrotaan hie- man eri tavalla 1. ja 2. luokan oppilaille kuin 5–6-luokkalaisille. Saatu palaute on ollut positiivista, joten työpäjoja järjestetään jatkosakin ja niistä on oltu yhteydessä myös Inarin kunnan puolelle.

Näyttelyn tilasuunnitelmat tehtiin kuhun- kin kerrokseen eri näkökulmia noudattaen,

Härkäselän rakennuksen ollessa vielä remontin alla löytyy väliaikainen kivi- ja mineraalinäyttely kansainvälisen puolen eli Golden World-rakennuksen alusta. Väliaikaisessa näyttelyssäkin olevat kivet ja mineraalit ovat käyneet jo järjestelyprosessin läpi.

GTK:n Hannu Panttila kertomassa ja pohtimassa Torvisen oppilaiden kanssa erilaisten raaputustestien tuloksia.

Härkäselän keski-kerroksessa tullaan kertomaan muun muassa GTK:n kansannäyttetoiminnasta. Sisältöön eli tekstiin ja kuviin saatiin asian-tuntemusta GTK:lta. Paneelien ulkoasun suunnittelusta vastasi Omituinen Design.

alkaan kullan synnystä sellaisiin henkilöihin, jotka ovat olleet osa Lapin kultahistoriaa ja samalla toiminnallaan vaikuttaneet mm. museon kivi- ja mineraalikokoelmaan. Yksi näistä henkilöistä on Herman Stigzelius ja uudistuneen näyttelyn avauduttua hänestä kerrotaan kolmannessa kerroksessa. Näyttelypaneelien visuaalisen ilmeen suunnittelusta vastasi Omituinen Design Oy. Paneeliaineisto on valmiina odottamassa, kunnes itse rakennus saadaan asianmukaiseen kuntoon.

Näyttelytyön loppuunsaattamisen vesitti tänä talvena vuotava sisäkatto. Jäljistä päätellen ei ollut ensimmäinen kerta, kun katto on kunnolla falskannut. Vuotokohdan ja vesivahingon havaitsemisen jälkeen oli turha jatkaa käynnissä olleita näyttelyrakennustöitä kolmessa kerroksessa. Yhteenvetona voitaneen muutenkin todeta, että näyttelyn suunnittelu, työpajat ja kokoelman järjestely ovat menneet kutakuinkin suunnitelmien mukaan. Sen sijaan itse rakennus on koko hankkeen ajan ja vielä sen jälkeenkin tarjonnut haasteita. Jahka viimeisistäkin korjauksista päästään, toiveena on entistä ehompi kulttuurihistoriallinen näyttelyrakennus Härkäselkä mielen-

kiintoisine ja elämyksellisine kivinäyttelyineen. Hankkeen tavoitteenahan on Ylä-Lapin kiviin ja mineraaleihin liittyvän kulttuuriperinnön ja –historian poikkitieteellinen avaaminen yleisölle. Geologia ja historia halutaan sen myötä yhdistää uudella tavalla lapilaisen kultahistorian näkökulmasta. ●

GTK:n Jorma Valkama jutustelemassa Järvikylien kouluilaisten kanssa mikroskoopin äärellä. Sinne olikin välillä tunkua aina jonoksi asti. Näyttäähän kiven ja mineraalien, kullasta puhumattakaan, pinta erilaiselta moninkertaisesti suurennettuna kuin paljalla silmällä.

Lemmenjoen kultareitti-hanke päättyy avajaisiin kesäkuun lopulla

Metsähallituksen luontopalvelujen, Inarin kunnan, Lapin kullankaivajain liitto ry:n ja Kultamuseon yhteinen Lemmenjoen kultareitti – hanke tuo esille kullankaivun historiaa ja nykyisyyttä Lemmenjoella. Noin 30 kilometriä pitkä reitti kulkee olemassa olevia retkeilyreittejä seuraten keskeisten kullankaivalueiden kautta Kultahaminasta takaisin Lemmenjokivarteen Morgamojan alajuoksulle. Hankkeeseen saatiin rahoitusta Manner-Suomen maaseudun kehittämissohjelmasta, Inarin kunnalta ja Metsähallituksen Luontopalveluilta.

Reitillä esitellään kullankaivun menetelmiä ja merkitystä, alueen kullankaivajia ja kullankaivun geologiaa kullankaivuun liittyviä kiistakysymyksiä unohtamatta. Kultareitti-hanke tuo kultahistorian osaksi lähialueiden matkailutarjontaa, lisää luonto- ja elämysmatkailun vetovoimaa ja tarjoaa uuden tuotemahdollisuuden alueen yrittäjille. Retkeilijöiden viihtyvyyttä ja turvallisuutta parannetaan myös kohentamalla reittejä ja muita retkeilyrakenteita. Retkeilijät esimerkiksi opastetaan vain turvallisille kohteille, joihin on kaivospiirin haltijan lupa.

Kultareitin patikoinnin voi aloittaa Njurgalahdesta, jossa ensimmäinen opastetaulu sijaitsee. Tällöin kuljetaan Lemmenjokivarren retkeilyreittiä noin 22 km:n matka Kultahaminaan. Vaihtoehtoisesti jokiosuuden voi matkustaa vuoroveneellä Kultahaminaan ja aloittaa patikoinnin sieltä. Kultahaminasta reitti suuntaa Lemmenjoen kullankaivun ensimmäiselle löytöpaikalle. Morgamojan varrella kohteena ovat vanha lapiokaivalue rivinteerauksineen sekä Morgamojan Kultala. Kultalan jälkeen reitti kulkee Pihlajamäelle, jossa esitellään ko-

nekaivuuta. Reitti jatkuu Karhu-Korhosen kirjastolle ja kullankaivaja Yrjö Korhosen vanhan kämpän läheiselle konekaivalueelle. Kultareitti päättyy virallisesti Ravadaksen autiotuvalle. Omatoimikohteena varsinaisen reitin ulkopuolella on Jaakko Isolan kämpän pihapiiri.

Kultamuseo ja Metsähallitus järjestivät yhteistyössä kesällä 2017 kaksi talkooleiriä Kultareitille kuuluvassa Morgamin Kultalassa. Leireille osallistui yhteensä 11 vapaaehtoista. Nyt kesäkuun alussa 2018 järjestetään vielä kolmas ja viimeinen talkooleiri Morgamin Kultalassa – aiheesta tarkemmin tämän lehden Talkoot-osiossa.

Hanketyö aloitettiin vuoden 2016 lopussa ja hanke päättyy 30.6.2018 Lemmenjoen kultareitin avajaisiin Kultahaminassa ja Morgamin Kultalassa. ●

Lähteitä: Luontoon.fi ja Kultamuseon toimintakertomus 2017

Vuonna 2017 Lemmenjoen kultareittiin liittyvän elokuisen talkooleirin viimeisenä täytenä työpäivänä kuumat oksat ja latvukset koottiin ensin reitin varteen, minkä jälkeen ne lastattiin peräkärkyyn. Lopuksi ne kuljettiin Metsähallituksen mönkijällä polttopaikalle.

Puitteet olivat nykypäivää vaatimattomammat, mutta meno ja meininki oli kohdillaan jo ensimmäisissä kullanhuuhton SM-kisoissa.

KULLANHUHDONNAN SM-KISAT LAPIN KULLANKAIVAJAIN LIITON SIIPIEN ALLA

Ympäri maailman kultaa kaivavien kansojen keskuuteen levinneet vaskauskilpailut syntyivät vuonna 1974 Tankavaarassa Lapin Kullankaivajain Liiton toimesta. Liitto oli päättänyt rakentaa vanhoille kullankaivajille vanhainkodin – Kultakodin – Inarin kirkonkylään ja sen pystyttämiseen

tarvittiin varoja. Liiton vuosikokouksessa Erkki Kaikkonen esitti vaskauskilpailujen järjestämistä rahojen keräämiseksi rakennushankkeeseen. Mukana kisaviikonlopun yhteistyössä olivat alusta alkaen myös Lapin Kullankaivajain Liiton perustama Kultamuseo sekä Tankavaaran Kultakylä. Voikin todeta ympyrän

sulkeutuneen Kullanhuuhdonnan SM-kisojen järjestelyvastuun palattua takaisin Lapin Kulkankaivajain Liiton siipien alle viime kesänä.

Alkuvuosien kansansuosio monituhattapäisine yleisöineen toi Tankavaaran Kultakisoihin myös lieveilmiöitä. Varsinainen kulanhuuhdontakilpailu ei ympäri maakuntia kerääntynyttä karnevaaliporukkaa edes kiinnostanut ja kisayleisön kaitseminen oli karata kisajärjestäjien vapaaehtoisvoimin toimivan talkooporukan käsistä. Pahimpina öinä hälytysajoneuvojen vilkut välkkyivät Tankavaaran nurkilla toistakymmentä kertaa.

Tänä päivänä yleisölle ilmainen kisapahtuma on kokonaisvaltainen perhetapah-tuma. Nelipäiväisissä kisoissa on omat sarjat myös lapsille ja nuorille sekä metallinetsintä käyttäville. Lisäksi Lapin kultaa voi huutaa itselleen Kultahuutokaupassa, jos kaivaminen tai vaskaaminen ei kiinnosta. Päivällä alueella on lapsille pomppulinna sekä ohjattua toimintaa ja Kultamuseolla järjestetään lauantaina lasten ja nuorten iltta. Iltaisin Bar Nuggettissa esiintyy rock&blues-bändejä

Tänä vuonna avajaispäivänä torstaina kisaohjelman järjestävät yhteistyössä Kultaperinne ry., Kultamuseo ja Team Deadwood ry. Torstain ja perjantain ohjelmaan on sisällytetty uusi sarja Lapinkin kultamailla suureen suosioon nousseille metallinetsimille.

Tarkemman ohjelman voit katsoa viime vuonna avatuilla uusilla kisasivuilla osoitteessa:

<http://www.tankavaaragold.fi/language/fi/etusivu/>

Tehdään kisaviikonlopusta kaikkien kulkankaivajien hyvähenkinen juhla, ja treenataan samalla yhteistyöporukkaa ensi vuoden kesän MM-kisakoitosta varten huippukuntoon! ●

LKL ry

MM-kisat Slovakiassa elokuun alussa

Elokuussa kulanhuuhtajat eri puolilta maailmaa suuntaavat Slovakiaan, jossa järjestetään tämän vuoden MM-kisat. Tarkempi aika on 6.–11.8.2018 ja paikkana Hodruša-Hámre.

Hodruša-Hámrella itsessään on pitkä historia takanaan niin kulan kuin hopeankin suhteen. Ajassa mennään aina kelttien aikaan saakka. Puhutaan 300 vuotta eKr, jolloin Stiavnice Vrchy-nimisiltä vuorilta löydettiin kulta- ja hopeajuonia. Arvellaan, että kelttien jälkeen slaavilaiset heimot jatkoivat arvometallien hyödyntämistä, vaikkakaan mitään kirjallista todistetta ei ole tähän päivään säilynyt. Vanhimmat kirjalliset maininnat alueen kulta- ja hopeakaivostoiminnasta ovat 1100– ja 1200-luvuilta. Aina siitä lähtien kaivostoiminta on jatkunut näihin päiviin saakka.

Rozalian kaivos on nykyisin ainoa metallikaivos Slovakiassa ja ainoa keskieuropalainen kaivos, jonka toiminta perustuu kultaan. ●

Lähteet: Maailman kulanhuuhdontaliiton nettisivut, Slovakian MM2018-nettisivut

DOKUMENTTIEN KERTOMAA KULTARYNTÄYKSEN ALKUAJOILTA

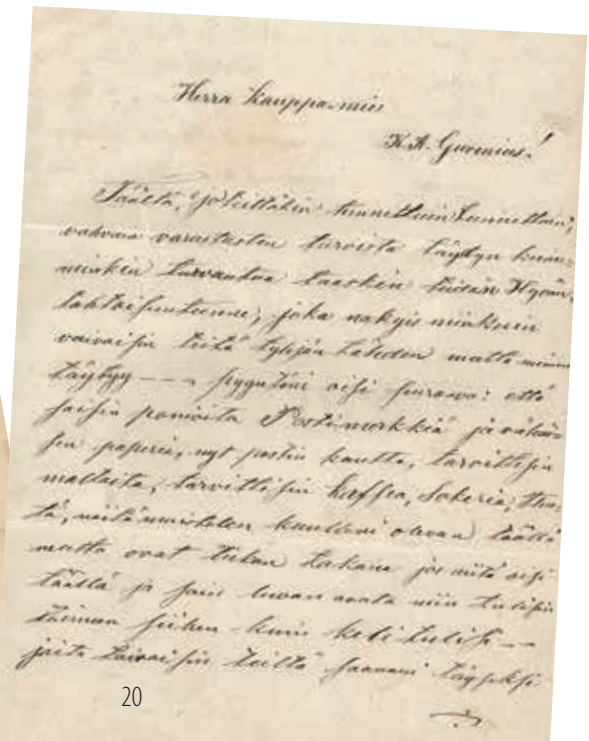
Kultamuseolla on pienehkö määrä kultahistoriaan ja kullankaivuun liittyvää arkistomateriaalia. Yksi kokoelmista on Ivalojoen kultaryntäyksen alkuajoilta. Muutamia vuosia sitten lahjoituksena saatu 1870-luvulta peräisin oleva kauppias Goveniuksen dokumenttikokoelma on aarreaitta, varsinkin jos siihen ehtisi perusteellisesti vielä paneutumaan. Jo pintapuolisellakin tarkastelulla avautuu ikkuna sen aikaiseen keskellä erämaata sijaitsevaan kullankaivumaailmaan.

Lapinkullan 150-vuotisjuhlavuoden kolkutellessa ovella voidaan noista asiakirjoista

poimia sieltä täältä otteita eri aiheen perusteella ja samalla pohtia niiden kertomaa jälkipolvien kannalta. Kokoelmasta löytyy niin virallisia raportteja ja listauksia kuin henkilökohtaisempia kirjeitäkin. Pintapuolisella katsauksella kuvaa saa ainakin ruokahuollosta, joidenkin valtausten kultamääristä, erilaisista sopimuksista, käräjöinnistä sekä tehdyistä työtuunneista, työmiehistä jne.

Oheiset otannat dokumenteista valottavat hieman elämäntapaa 1870-luvun Ivalojoen kultamailla. ●

Ivalojoen kultaryntäyksen ajoilta monille tutun nimen eli Anton Schneiderin kirjeestä näkyy varovaisen tuttavallinen sävy hänen kirjoittaessaan syyskuun lopulla Goveniukselle tuotteista ja tavaroista, joita hän tarvitsisi lisää.

Tilille Herr. Ragnmästaren G.
Svedelius enl. laskurissa käymälä
kassan perustusta varten 1874. vaskaus
pää vaskerit N:o 9. 1 pen.
1/2 kappaletta, kaurapuu
quitta admyntat ankaret.
Hollan kronofaktors den
12 September 1874.
Lager 1870 gram vaskguld.

J. Juusola

Al. lasku perustusta varten 1874 gram vask.
guld utvärskat, som guldmat. Skattlös den
12 September 1874.

G. Svedelius

Jouvat kätit olon jannu yläs
monimman Aapukin eta Harra
Mokeri laimatta Seaton.

	18 mattoa Ruusjauhaja	1 1/8	21
	1 Sakki Rappia etä 9 1/2	14	20
	1 katta Savonin	12	21
	1 Ota Paralle Niin	13	24
	1 Sakki Sokeria	11	29
24	1 katta Kassi dunnit.	9	23
25	1 mattoa Sijaka.		25
26	1 Timmi Siaty		26
26	1 Timmi Siaty	5	27
	1 katta Siaty	10	28
	1 katta Siaty		29
27	1 Sakki Kaurajauho	10	30
	1 Sakki Kaurajauho	10	31
	1 katta Kaurajauho	15	32
28	1 Ota Sierapio	6	33
	1 katta Siaty	6	34
	1 Sakki Rappia	8	35
	1 katta Siaty	5	36
	1 katta Siaty	7	37
29	1 katta Siaty	2	38
30	1 katta Siaty		39
30	1 katta Siaty		40
30	1 katta Siaty	2	41
	41		

Sokeri, suola, mannaryynit, herneet, ohra- ja vehnjauhot sekä läski ja tupakkakin ovat kahvin ja teen ohella listauksien yleisimpiä aineita. Yleensä listat olivat sekatarvalistauksia eli ruokatarvaroiden lisäksi ilmoitettiin myös tarve nauiloille, vanneraudalle, puutavaralle, saippuulle ja kynillekin. Paperia tietenkin tarvittiin lisää listojen, raporttien ja kirjeiden kirjoittamista varten.

Ivalojen kultaryntäyksen huippuvuodet osuivat parille-kolmelle ensimmäiselle vuodelle, sillä jo vuonna 1873 huuhdonta hakeutui osin Palsinajan suuntaan. Kultaa löytyi toki vielä sen jälkeenkin, kuten oheisesta dokumentista käy ilmi. Kyseessä on syyskuussa 1874 J. Juusolan vuorimestari Svedeliuskelle ilmoittama vaskauskullan määrä huuhdomo numero 9:llä, 1590 grammaa.

Jotta huuhdomoiden työntekijät saivat palkkansa tehdyn työn mukaan, pidettiin työpäivistä ja niiden pituudesta huolella kirjaa. Oheinen dokumentti kertoo huuhdomolla nro 1 1870 heinäkuussa tehdystä töistä ja työntekijöistä, kirjausaika tällä sivulla on 11. päivästä kuun loppuun.

Yhtiön nimi	Kokous						Kokousmaksu	Muut
	1	2	3	4	5	6		
J. Orni	1	1	1	1	1	1	53	22
J. Niiniluoto	1	1	1	1	1	1	6	24
J. Lempiäinen	1	1	1	1	1	1	53	23
J. Karki	1	1	1	1	1	1	6	24
J. Walla	1	1	1	1	1	1	53	22
J. Kalle	1	1	1	1	1	1	53	22
J. Luoma	1	1	1	1	1	1	53	22
Kokousmaksu							396	153
Muut								
Kokousmaksu							450	188
Muut								
J. Orni	1	1	1	1	1	1	6	24
J. Niiniluoto	1	1	1	1	1	1	6	24
J. Lempiäinen	1	1	1	1	1	1	6	24
J. Karki	1	1	1	1	1	1	6	24
J. Walla	1	1	1	1	1	1	6	24
J. Kalle	1	1	1	1	1	1	6	24
J. Luoma	1	1	1	1	1	1	6	24
Kokousmaksu							48	188
Muut								
J. Orni	1	1	1	1	1	1	6	24
J. Niiniluoto	1	1	1	1	1	1	6	24
J. Lempiäinen	1	1	1	1	1	1	6	18
J. Karki	1	1	1	1	1	1	6	24

TANKAARAARAA 80, 40 JA 10 VUOTTA SITTEN

80 VUOTTA
SITTEN

Harjannostajaiset menossa Thieden majalla Tankavaarassa kesällä 1938. Työmiehet ovat kahvia juomassa, heidän joukossaan ainakin Karppinen, Korhonen ja Aikio. Werner ja Margit Thiede ovat myös kuvassa tikapuiden alla. Kuva: Kultamuseo, Ingelis Thieden kokoelma.

40 VUOTTA
SITTEN

Jaakko Kangasniemi nuoren vaskaajan kanssa Tankavaaran matkailuhuhtomolla kesällä 1978.

40 VUOTTA
SITTEN

Härkäselän rakennuksen peruskiven muurasi kesällä 1977 silloinen presidentti Urho Kekkonen ja vuoden päästä kesällä 1978 päästiin viettämään näyttelyn avajaisia juhlapuheiden ja arvovieraiden kera. Valtioneuvos Martti Miettunen on pitämässä omaa puheenvuoroaan.

10 VUOTTA
SITTEN

Unna-hipun virallinen esittely Kultasymposiumissa Vesa Luhdan puheenvuoron yhteydessä 7.8.2008 sähköisti tunnelman. Takapenkkiäisetkin ensin kurkottelivat nähdäkseen, mitä tapahtuu. Lopulta kaikki penkit olivat tyhjiä ja löytäjien ympärillä oli koko symposiumväki onnittelemassa. Ensimmäiseksi ehtivät ne, jotka olivat ottaneet vaarin Luhdan varoituksesta, että hänellä on puheenvuoronsa lopuksi mielenkiintoista kerrottavaa.

KIVET JA MINERAALIT YLÄ-LAPIN
HISTORIASSA-PROJEKTI s. 15

KULLANHUUHDONNAN SM-KISAT s. 18

MAALISKUISET KEVÄTTALKOOT SUJUIVAT LUMISSA MERKEISSÄ s. 14